

GREENPEACE

Magazín
P O D Z I M 2 0 0 0

Zelená Olympiáda v Sydney

Zelená olympiáda v Sydney

Greenpeace se od roku 1990 podílelo na přípravách prvních zelených olympijských her v historii. Olympijská vesnička v Sydney předvedla celému světu nejmodernější přírodě přátelské technologie a trendy pro 3. tisíciletí. Od dopravy bez aut až třeba po fakt, že 100 % energie bylo vyráběno pomocí obnovitelných zdrojů, tedy, vody, větru a slunce. Přinášíme zde výčet největších úspěchů, jichž se za podařilo dosáhnout. Další informace na str. 11. a 16.

Solární energie a obnovitelné zdroje

- ▷ Olympijská vesnička pro atlety se stala největším solárním sídlištěm na světě s fotovoltaickými panely dodávajícími elektřinu přímo do sítě 220 V.
- ▷ Solární panely byly namontovány též na závodních a dalších místech, jako například v SuperDome, Regatta Centre, Olympic Plaza lights, Entertainment Centre a dalších.
- ▷ Celých 100 % energie spotřebované během olympijských her bylo vyrobeno výlučně pomocí obnovitelných zdrojů energie (slunce, voda, větru, biomasy).
- ▷ Olympijské hotely (Ibis a Novotel) používaly rovněž "green power" (energii vyrobenou z obnovitelných zdrojů). Kromě toho zde byly nainstalovány vůbec největší systémy pro ohřev teplé vody pomocí slunce.

Voda:

- ▷ V místě olympijských her byl vybudován speciální systém pro recyklaci vody. Polovina veškeré vody, jež se spotřebovala během OH, byla vyrobena recyklací dešťové vody.
- ▷ Aquatic Centre pro vodní sporty používalo ekologicky a zdravotně příznivější ozonování namísto chlorování vody.
- ▷ Dvojitý systém rozvodů umožňoval používat recyklovanou vodu na splachování toalet a zalévání zahrad v celé olympijské vesničce.

Doprava

- ▷ Téměř všichni diváci používali hromadnou městskou dopravu. Byly zde vybudovány nové železniční tratě a říční doprava, které zaručují menší znečištění.

Biodiverzita

- ▷ Přesto že v místě sportovišť existuje jen málo přírodních zón, byl zachován ohled na tyto původní přírodní celky i za cenu úprav původních plánů. Byl například zachován zbytek původního lesa v Newingtonu, který je přes 100 let starý.

PVC

- ▷ Použití toxických materiálů bylo sníženo ve všem, co mělo nějaký vztah k olympiádě. Ukázkově bylo zredukováno zejména použití PVC.
- ▷ V olympijské vesničce bylo použití PVC ve stavebních materiálech sníženo až o 80 %. Na potrubí, elektrické rozvody, ale například i na sedadla na stadionech se použily méně toxické plasty a různé druhy keramických materiálů.

Foto Matthias Ziegler / Greenpeace

Olympijský bulvár s 19. světelnými stožáry napájenými solární energií.

Foto Greenpeace

Solární panely na Olympijském stadionu

Foto Greenpeace / Barry

Greenpeace přiváží do olympijské vesničky ekologicky pěstované dříví

Foto Greenpeace

Pokládání solárních fotovoltaických článků v olympijské vesničce v Sydney.

Foto Greenpeace

Solární panely byly na OH v Sydney namontovány doslova na každém rohu.

Foto Greenpeace / Nicholson

Vlajková loď Greenpeace Rainbow Warrior připlouvá na OH do Sydney

d o b r é z p r á v y

Foto: Greenpeace/Ravel Hřešíř

Dvouleté úsilí Greenpeace konečně přináší ovoce: V červenci začala likvidace ilegální toxické skládky v Milovicích. V opuštěném vojenském prostoru se v prorezivělých sudech donedávna válelo více než 2000 tun toxických látek PCB, DDT a kyanidů. Vítr a dešť roznášeli tyto jedy po okolí.

o Milí čtenáři,

září žilo ve znamení historie kolem spouštění Temelína a zasedání MMF a Světové banky. Dostali jsme celou řadu dotazů, jaký je postoj Greenpeace k těmto dvěma globálním institucím a zda jsme se zúčastnili zářijových protestů v Praze. Zde je stručná odpověď:

Greenpeace se žádných protestů proti MMF ani Světové bance v Praze neúčastnilo. Důvody jsou dva: Greenpeace je ekologická organizace a zabývá se výlučně problémy poškozování životního prostředí a nikoliv například politikou, lidskými právy nebo humanitárními problémy. V současné době Greenpeace nevede žádnou kampaň v souvislosti se Světovou bankou ani MMF (pokud je mi známo, na MMF se Greenpeace nikdy nezaměřovalo).

Greenpeace International nicméně aktivity Světové banky pečlivě monitoruje a varuje zejména před půjčkami, které by měly za následek kácení pralesů, výstavbu spaloven toxického odpadu, uvolňování geneticky manipulovaných organismů do životního prostředí nebo podporu spalování fosilních paliv. Podrobnější informace o tom můžete nalézt na internetové stránce www.greenpeace.org/politics/uto. Pokud byste si přáli mít tyto materiály Greenpeace také v češtině, prosím, napište nám o tom.

Druhý důvod, proč se Greenpeace při zářijovém zasedání nijak neangažovalo, je prozaičtější. Pro organizaci typu Greenpeace je krajně obtížné vyvíjet nějakou smysluplnou aktivitu v souvislosti s pouličními protesty a nebit hned strčen do jednoho pytle například s komunisty, anarchisty nebo militantními radikály. Viděli jsme ostatně, že zpravodajství většinu českých médií ze zářijových událostí bylo v tomto smyslu značně zjednodušující.

Greenpeace však bere problémy způsobené Světovou bankou vážně. Já osobně si velice vážím práce organizací jako například Bankwatch nebo Hnutí Duha, které během zářijového zasedání zorganizovaly alternativní fórum a filmový festival, na němž se promítaly filmy o škodlivých projektech Světové banky. Vážím si také církevních a charitativních organizací typu Milostivé léto nebo Oxfam, které zase upozorňovaly na problém hladu a potřebu odpuštění dluhů Třetímu světu. Vážím si rovněž všech lidí, kteří přijeli do Prahy nenásilným způsobem vyjádřit svůj názor, jako to veřejně udělal například zpěvák skupiny U2 Bono. Jestliže ve Třetím světě zemře každý den 19 tisíc dětí hladu díky špatným rozvojovým projektům, pak je to vážná věc, která se týká každého z nás. Nenechme se zmást násilím a provokacemi na té či oné straně. Jak řekl v kterémsi textu filosof Erazim Kohák, především je potřeba hájit lidská práva, včetně práva nesouhlasu, pak teprve výkladní skříň.

krásný zbytek podzimu za Greenpeace přeje

Václav Vašků

Obsah

Je genetické inženýrství bezpečné? 4

D O N E L L A M E A D O W S O V Á

Jestliže vědci prohlašují, že genetické inženýrství je bezpečné, nemají pro toto své prohlášení jediného vědeckého důkazu, tvrdí ve svém článku Donella Meadowsová.

Aktivista se saxofonem 6

V L A D I S L A V Č A P E K

Přijel jsem dělat muziku, nejraději bych tu ale znovu zalesňoval, říká v rozhovoru pro Magazin Greenpeace Vráta Brabeneč, saxofonista legendární skupiny Plastic People.

Temelínské paradoxy 8

V Á C L A V V A Š K Ů

Po téměř 20 letech plánování a výstavby se v 1. bloku Temelína konečně začal štěpit atom. Nadšení ale kazí obava o bezpečnost a fakt, že elektřinu z Temelína vlastně nikdo nepotřebuje.

Bitva o potraviny 14

Představitelé biotechnologického průmyslu tvrdí, že geneticky manipulované organismy zachrání životní prostředí. Greenpeace a další organizace naopak namítají, že GMO naši planetu spíše ohrožují.

ČT2

Nenechte si ujít
Hodinový dokument Marka Dušáka
o organizaci Greenpeace uveďte pod
názvem Příběh duhových bojovníků ČT2
dne 27. listopadu ve 20 hodin.

Toto číslo Magazinů Greenpeace
vychází dne 1. prosince 2000
v elektronické podobě
na internetové adrese:
www.greenpeace.cz

Magazin GREENPEACE

časopis pro ochranu přírody a životního prostředí

Číslo 3 (podzim), VII. ročník, září 2000

Vydává: Greenpeace Česká republika

Adresa redakce:

Českomalínská 27
tel.: 02/2431 9667
fax: 02/311 22 89
e-mail: vvasku@cz.greenpeace.org
internet: www.greenpeace.cz

Šéfredaktor: Václav Vašků

Redakční rada: Ing. Jiří Tutter, Dr. Čestmír Hrdínka, Hana Vosmiková, MUDr. Miroslav Šuta, Jakub Kašpar, Jan Wünsch, Jana Müllerová, Jitka Maudrová, Katka Pařízková

Grafická úprava: Tomáš Jellínek

Ilustrace: Sárka Hrejčíková

Tisk: Studio Vavřinec

Registrováno MK ČR 6616

ISSN 1211 8168

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

TIŠTĚNO NA 100 % RECYKLOVANÉM,
CHLOREM NEBĚLENÉM PAPIŘE

Je genetické inženýrství be

DONELLA MEADOWSOVÁ

Děsivé zprávy o tom, že se vědcům podařilo manipulovat s geny, vyvolaly v sedmdesátých letech regulační horečku. Skupiny významných vědců a lékařů mě tehdy zavalovaly otázkami, na něž se nedalo odpovědět. Může nová forma života vytvořená člověkem přinést nekonečný řetězec pohrom a chaosu? Jak takové katastrofě předejít?

Až uslyšíte nějakého vědce prohlašovat, že kombinování genů je bezpečné, vzpomeňte si, že pro toto své prohlášení nemá jediného vědeckého důkazu.

Jak se to mohlo stát?

S postupem času se úniky genetického materiálu ukázaly natolik pravděpodobné, že další experimenty začaly být prováděny pouze v hermeticky uzavřených laboratořích. Občané Cambridge a Massachusetts, se známou Harvardskou univerzitou a Massachusetts Institute of Technology (MIT) však odmítli jakékoli manipulace s geny v místě svého bydliště a v nejbližším okolí. Hned nato začal americký Kongres projednávat tucty návrhů zákona o regulaci genetického inženýrství.

Pak ale zájem náhle opadl. Genetické inženýrství se velice záhy stalo rutinní záležitostí, a to jak na poli akademickém, tak i v živé obchodní soutěži. V dnešní době vědci a korporace vytvářejí nové geneticky modifikované organismy a uvolňují je do přírody se samozřejmostí, která bere dech.

Znovu a znovu se sama sebe ptám, jak se to mohlo stát? Závážné otázky vyvstávající v souvislosti s genetickým znečištěním přece doposud nikdo nezodpověděl. Naše lhostejnost ke zdravotním, ekologickým a vývojovým vlivům geneticky modifikovaných plodin a jiných výrobků je stále obrovská. Jakýmsi zvláštním způsobem se stalo, že průmyslu genetických manipulací dává společnost i právní systém zelenou. Nikdo se na nic neptá. Plnou parou vpřed.

Proč, jak a kdy?

Částečná odpověď na tuto otázku se

objevila v červencovém vydání Gene Watch, buletinu Rady za odpovědný přístup v genetice (Council for Responsible Genetics) <http://www.gene-watch.org>. Susan Wrightová, historička na Michiganské univerzitě, zde píše, jak v archivu MIT objevila záznam z osudného setkání, které se uskutečnilo roku 1976 v americkém Národním institutu pro zdraví (National Institute of Health, NIH).

Tehdy - stejně jako dnes - vyvolávali největší obav mikrobi. Vyšší organismy uchovávají svou DNA v bezpečných schránkách uvnitř jádra buňky. Tyto organismy uvolňují geny do vnějšího prostředí pouze v průběhu relativně kontrolovaného aktu reprodukce. Naproti tomu bakterie a viry zacházejí s geny šokujícím způsobem, který postrádá jakoukoli přehlednost.

Posbírají je a zase se jich zbaví, směchají je, vymění a zabudují do organizovaných genomů vyšších forem života. A právě takto nás viry infikují. Je to také jedna z cest, jak genetičtí inženýři mohou vzít gen z jednoho tvora a vložit jej do druhého. Nejdříve vloží vzorek genu dejme tomu z platýse do viru nebo bakterie a pak použijí tohoto mikrobu k tomu, aby propašoval platýsův gen do lososa nebo třeba do normálního rajčete.

Největším problémem je, že jakmile byl gen jednou uvolněn ze spojitého celku platýsova organismu do chaotického světa mikrobů, už pro něj neexistuje cesta zpět, a nikdo není schopen zodpovědně říci, kde vlastně skončí. Jakýkoli jednobuněčný organismus jej může poslat nějakému jinému. Podle všeho by cizí gen mohl skončit stejně tak v potoční střevli, jako ve velrybě, ale také třeba v našich vlastních vnitřnostech.

Sabotovaný experiment

V srpnu 1976 byl výbor virologů v americkém Národním institutu pro zdraví NIH požádán, aby toto riziko přezkoumal. Jejich úkolem bylo izolovat

z určitého viru gen, který způsobuje nádorové onemocnění, jež se objevuje, když virus napadne myš. Tento gen měli vědci vložit do bakterie a pak pozorovat, jestli bakterie může způsobit nádor i u jiných zvířat. Pokud ano, nejen že by to znamenalo důkaz toho, že pomocí genové manipulace je možné modifikovat rakovinu do podobu nakažlivé nemoci, ale byl by to též důkaz, že geny uvolněné pomocí mikrobů se mohou rozšířit, aniž by je mohl kdokoliv povolát zpět.

Výbor diskutoval o tom, jaký typ bakterií

"Pokud chce americká veřejnost pokrok, bude se muset sama stát pokusným morčetem."

v testu použít. Z vědeckého hlediska byla odpověď jasná - je třeba vyhledat tu nejhorší možnost, použít nejdolnější bakterie a infikovat pokusná zvířata. Avšak virologové neměli na paměti pouze vědu. V potaz brali také politiku, kontroverzní rozruch, jaký by celá věc mohla způsobit na veřejnosti a v neposlední řadě i svou vlastní práci a riziko, že by se mohla dostat pod kontrolu. Nakonec vybrali oslabené bakterie, u nichž bylo velice málo pravděpodobné, že by mohly způsobit nějaký problém.

Zkrátka a dobře, experiment sabotovali. Toto jsou některá prohlášení z kopie setkání: "Tím, že jsme použili známé patogeny, šli jsme dle mého názoru politicky špatným směrem, i když to tak z vědeckého hlediska dává větší smysl." "Jestliže chceme pokusy dokončit jen proto, abychom mohli rychle pokračovat ve své práci, neměly by se problémy tohoto druhu možná vůbec vztahovat." "V tomto okamžiku se jedná o molekulární politiku, nikoliv o molekulární biologii. Myslím, že je nutné zvážit oba, protože mnoho přínosného,

ezpečné?

co nám věda dala, je nyní v sázce."

Veřejnost jako pokusný králík

Vědci zkrátka chtěli jen snadný a efektivní pokus, vhodný tak pro čtenáře New York Times. Avšak co se nestalo - i oslabené bakterie (které se od té doby již nepoužívají) nakazily některá pokusná zvířata nádorovým onemocněním. "Tento výsledek," píše Wrightová, "vyvolal velké pozdvižení a šuškal se o něm na akademické půdě v celém NIH."

A tak vědci klamali znovu. Zarážející výsledky pokusů nebyly nikdy publikovány v žádném významnějším vědeckém časopise. Avšak Národní institut pro zdraví pořádal v roce 1979 tiskovou konferenci, na níž bylo oznámeno, že "tato forma výzkumu je dokonale bezpečná". New York Times tvrdily, že "rizika jsou výrazně menší, než se dříve soudilo". Celá 80. a 90. léta byla tato studie citována jako důkaz, že genetické inženýrství není hrozbou. Pouze v roce 1988, na setkání amerických federálních kontrolních orgánů, artikuloval jeden z úředníků současnou vládní politiku trochu poctivěji: "Jestliže chce americká veřejnost pokrok, bude se muset sama stát pokusným morčetem."

Až tedy příště uslyšíte nějakého vědce prohlašovat, že kombinování genů je bezpečné, vzpomeňte si, že pro toto prohlášení nemá jediného vědeckého důkazu. Jsme nebývale lhostejní k manipulaci s kódem, který vytváří celý náš život. Bohužel někteří vědci - včetně těch, jimž byla svěřena naše bezpečnost - jsou ochotni lhát.

Z anglického originálu How it happened that we don't regulate biotech, uveřejněného 18. srpna 2000 v magazínu Tidepool, přeložila Kateřina Čížková

Donella H. Meadowsová je spoluautorkou proslulé knihy Meze růstu (The Limits to Growth), která v roce 1972 nastartovala debatu o trvalé udržitelnosti života na naší planetě. V roce 1992 píše spolu s Dennisem Meadowsem knihu Beyond the Limits (česky Překročení mezí, 1995). Nyní je profesorkou environmentálních studií na Dartmouth College, její sloupek vychází každý pátek v americkém magazínu Tidepool.

Letní olympijské hry Sydney 2000. Greenpeace se už od roku 1990 podílelo na přípravách prvních "zelených" olympijských her v historii. Olympijská vesnička v Sydney předvedla nejmodernější přírodě přátelské technologie a trendy 3. tisíciletí. Od dopravy bez aut až třeba po fakt, že 100 % energie bylo vyráběno pomocí obnovitelných zdrojů, tedy, vody, slunce a větru. Celou řadu informací o Zelených hrách v Sydney můžeme nalézt na internetu:

<http://www.greenpeace.org.au/campaigns/olympics/index.php3>

Základní stránka Greenpeace s informacemi o OH. Můžeme zde například podepsat deklaraci, která vyzývá Mezinárodní olympijský výbor, aby převzal ekologické směrnice platné pro Sydney také pro všechny další olympijské hry. Tím by se od nynějška všechny budoucí hry staly zelené.

<http://www.greenpeace.org.au/campaigns/olympics/vrstad.html>

Virtuální prohlídka místa konání olympijských her. Najdeme zde panoramaticky animované fotografie jednotlivých sportovišť. Pouhým podržením tlačítka šipky kurzoru se můžeme pohybovat vlevo či vpravo, točit se kolem dokola, přibližovat si krajinu atd. Trochu to už skutečně začíná připomínat virtuální svět, o němž sice už celá léta čteme, ale nikdo pořádně neví co to je.

<http://www.greenpeace.org.au/campaigns/olympics/reports/enviroguide.pdf>

Ekologické směrnice (Environmental guidelines) pro olympijské hry v Sydney ukazují, že řešení celé řady ekologických problémů je dnes již k dispozici. Mnoho z nich, jako například užívání obnovitelných zdrojů, veřejné dopravy nebo vyloučení toxických látek můžeme zapracovat do svého každodenního života.

<http://www.olympics.com/eng>

Oficiální stránka Letních olympijských her 2000 v Sydney.

<http://www.olympics.com/eng/about/green/index.html>

Tato stránka se jmenuje Green Games (Zelené hry) a dozvíte se zde nejen proč jsou hry zelené, ale také například že všechna sportovní zařízení byla projektována takovým způsobem, aby se maximalizovala energetická efektivnost, udržovala čistota vody a vzduchu, a to za použití ekologicky šetrných materiálů a při produkci co nejmenšího množství odpadu. Dále něco o recyklačních objektech, ekologické dopravě, flóře a fauně žijící v místě konání her, jakož i o snaze nepřispívat ke skleníkovému efektu. A také, jak návštěvníci OH využívali síť veřejné dopravy, třídili odpad, používali výrobky v ekologickém balení atd atd.

<http://www.olympiady.cz>

České stránky Olympijské encyklopedie. Archiv, v němž naleznem články (včetně fotografií) představující různá sportoviště, jako např. Beach Volleyball Centre, Baseball Centre, Brisbane Cricket Ground, Sydney International Regatta Centre a další

<http://www.perseus.tufts.edu/Olympics>

Zde se nacházejí informace o historii olympijského hnutí. Na historické mapě si můžete například prohlédnout, ze kterých měst byli v 5. století př. n. l. vysíláni sportovci do místa konání starověkých olympijských her. Jsou zde též podrobně popsány druhy sportů, ve kterých se ve starověku soutěžilo, jakož i historiky o sportovních hvězdách té doby.

http://unolympics.com/pages/pr_launch.shtml

A něco nakonec: Žertovná stránka Ostuda 2000 (Unolympics) paroduje oficiální stránku LOH Sydney 2000 (Olympics) a slouží k lobbování a jako zdroj informací pro australské organizace zabývající se lidskými právy nebo ochranou životního prostředí. Můžete si zde například zahrát žertovnou hru, v níž se na chvíli stanete australským premiérem Johnem Howardem a dostanete se takřka do jeho hlavy. Pouhým kliknutím myši zde můžete též poslat e-mail nebo fax australskému ministrovi a napsat, co si o něm myslíte. Stránka o sobě říká, že není antiolympijská, nýbrž že byla tvořena více v olympijském duchu než oficiální olympijské hry. Nu, posuďte sami.

Rychle spojení v cyberprostoru přejí

Martin.Kupka@ceu.cz a vvasku@cz.greenpeace.org

Aktivista se saxofonem

Přijel jsem do Čech dělat muziku, nejráději bych tu ale znovu zalesňoval, říká Vratislav Brabenec, saxofonista legendární skupiny The Plastic People of the Universe.

V L A D I S L A V Č A P E K

Vráta Brabenec žil před listopadem '89 v kanadském exilu. Od devadesátého roku střídavě pobývá v zámoří a ve středních Čechách. I když značnou část svého života prožil v Praze, městu se prý nyní pokud možno vyhýbá. Rozhovor jsme vedli uprostřed karlístejnského polesí, na chalupě u Pepy Janička, jeho spoluhrač z Plastiků.

Vráto, jak ses vlastně seznámil s kanadskými ekology?

Nebuly to úplné náhody. Žili jsme na místě, které se jmenovalo Sunshine Coast. To byl poloostrov, kde žila spousta původních hippies. Řada z nich přišla z Ameriky. První ochránci přírody, které jsme poznali, bojovali za záchranu části pohoří Tetrahedron. Jistá těžařská společnost tam totiž chtěla vykácet původní nedotčený prales tvořený převážně nutkajským cypřiškem. Tahle parta ekologů jelo naprosto mírovým způsobem, pořád schůzovali a hrozně se báli toho, aby se do věci nezapojovala média ve Vancouveru. My jsme jim naopak už tenkrát říkali, že lidé z novin i televize jsou pro nás naprosto nepostradatelní. Oni však tvrdili zhruba toto: Ne, nemáte pravdu, je to věc našeho poloostrova, my si to tu obhájíme sami. Věškový průměr porostů v Tetrahedronu byl mimochodem osm až devět set let. Jejich větší část nakonec padla, a to právě díky špatné mediální strategii. Oslovili jsme v podobě jen místní noviny, jejich působnost ale končila takřka v přístavu u převozníka. Ve Vancouveru už je nikdo nečetl.

Co bylo dál?

Přestěhovali jsme se na Ostrov Vancouver u západního pobřeží. V polovině osmdesátých let začalo být horko kolem záchranu největšího celku deštivých pralesů v oblasti Clayoquot. Protesty organizovala iniciativa Friends of Clayoquot Sound, účastnili se jí i Greenpeace a také Western Canada Wilderness Committee (Výbor na záchranu kanadské divočiny). My jsme byli jejími členy. V den zahájení největších protestů jsem na Clayoquot Sound byl i se svou dcerou.

Foto Günter Barboš

Jednou jsem se na malé lodičce dostal k velrybě na vzdálenost několika metrů. Když se vynořila vedle mne, bylo to jako zázrak. Přál bych to zažít každému, kdo se k přírodě chová jako k něčemu, co ho obtěžuje.

Co se vám podařilo vybojovat?

Především jsme si vykoušeli boj s obrovskou těžařskou společností. Možnosti ochránců přírody v porovnání s možností velkopřemyslu se nedají srovnávat. Hlavně pokud jde o to, co můžete nabídnout místním lidem. Naučili jsme se tedy vyjednávat a přemlouvat. Je fakt, že řada místních obyvatel záměry těžařů spíše brání. Kraj, kde se těží dřevo, ekonomicky ožívá, přibývá práce a rozvíjí se obchod. Ale většinu dělníků si těžaři stejně vozí odjinud. A holé stráně, které po těžbě zbydou - přál bych vám je vidět... Tomuhle způsobu těžby se říká clearcut, což doslova znamená holoseč. Právě proti němu směřuje nejvíce ekologických protestů. Je pravda, že dnes už se uplatňují i ohleduplnější způsoby těžby. Když jsem ovšem před časem v Kanadě studoval nový

lesnický kód, nemohl jsem věřit svým očím. Ten problém si člověk nejlépe uvědomí, když si připomene původní obyvatele deštného pralesa. Jestliže bílá tvář v Clayoquot hospodaří slobých sto let, indiáni tam žili už čtyři nebo pět tisíc let před námi, v době, kdy civilizace sotva stavěly pyramidy. My jsme jejich oblast za krátkou dobu dokázali téměř zbavit života.

Setkal ses v Kanadě s aktivisty Greenpeace?

Samozřejmě. Sám jsem byl členem tamní organizace. Když jsme žili na ostrově, přicházela v Kanadě ke slovu druhá generace tohoto hnutí. Pamatuji si, že nás tehdy vyhledala jistá aktivistka původem z Maďarska. S tou jsme se dokázali velmi rychle domluvit.

Ještě se zajímáš o velryby?

Když člověk bydlí na pobřeží, skoro se o ně zajímat musí. Zvláště, byli předtím středoevropan. Jednou jsem se na malé lodičce omylem dostal k velrybě na vzdálenost několika metrů. Byla to velryba šedá a když se vynořila vedle mne, bylo to jako zázrak. Přál bych to zažít každému, kdo se k přírodě chová jako k něčemu, co ho obtěžuje. Měl by to vidět na vlastní oči...

Myslíš si, že Kanada je ekologicky osvědčenější než naše země?

To si nemyslím. Dožívá tam pionýrský duch a příroda se stále ještě dobývá. Prohání tam něco, co tady skončilo zhruba v době, kdy začala být bezpečná cesta z Prahy na Šumavu. To bylo někdy na konci osmnáctého století. Dobývat, kácet, střílet zvěř - tím je pořád ovlivněna většina Kanady. Ochranář se tam možná cítí ještě opuštěnější a bezmocnější než tady.

K legendám už patří i jeden ze zakladatelů Greenpeace Čechokanadan Jiří Korotva. Setkal ses s ním někdy?

Já ne, ale moje žena se zná s jeho přítelem, který s ním svého času bydlel v Tofinu. To je vlastně poslední městečko na západním pobřeží Ostrova Vancouver. Právě v Tofinu sídlí i ekologická iniciativa Friends of Clayoquot Sound. Korotva před časem prodělal jakousi operaci a dnes žije v Albertě.

Hodně známou, avšak kontroverzní postavou v dějinách Greenpeace je také Patrik Moore. Říká ti to jméno něco?

Samozřejmě, i když osobně jsem se s ním nesešel. Četl jsem jeho knihu o historii Greenpeace, on dnes ovšem hájí argumenty té druhé strany. Hodně ho používá kanadská vláda. Patrik Moore prohlašuje sám sebe za odborníka a jako argument uvádí, že je jedním z mála těch, kdo ekologii vystudovali na universitě. Při nedávných výročích Greenpeace jsem v Kanadě sledoval televizi a on tam pózoval před kamerami se starými aktivisty. Dokonce vypulil v jakési malé loďce z dob počátků, povídali si jako by se nic nestalo, vypili i pár piv. Přitom právě on svého času hájil holoseč v pralesích a používal argumenty těžařských firem. Jeho obhajoba clearcutingu je stejná, jako když někdo tvrdí, že problémy mezi skupinami obyvatel vyřeší plynové komory. Odchod tohoto člověka od Greenpeace je mezi kanadskými ekology dodnes chápán jako velká zrada.

Indiáni žili v oblasti pralesa Clayoquote už čtyři nebo pět tisíc let před námi - v době, kdy naše civilizace sotva stavěly pyramidy. Bílá tvář tam hospodaří necelých sto let. I za tu krátkou dobu jsme však dokázali jejich domov téměř zbavit života.

Jak vlastně vypadá clearcut?

Vyholí se několik set hektarů lesa, z něhož se pak, jak já říkám, vybere jen to "libové". Stromky vzrostlé šedesát či sedmdesát centimetrů se nechají ležet, krajina se převálcuje těžkou technikou a co nezničí těžba, to vypálí slunce. Humus odplaví voda a zbytek se zničí stavbou cest. Pak se oblast opustí. Existují sice různé předpisy, které ukládají, za jak dlouho se má krajina po holoseči zalesnit, ale na tu se nehledí. Mé fotografie z vykáčeného Clayoquote připomínají těch třicet až čtyřicet procent strání, které po těžbě úplně utrhala eroze. Obnova podle odhadů zkušených lesáků a ekologů bude trvat nejméně tři sta let, pokud k ní vůbec dojde. Svahy na Clayoquote jsou obrovské, srážky tvoří ročně čtyři až pět tisíc milimetrů. To je pro představu pětkrát víc než u nás v Jeseníkách.

Jako západní spotřebitel ses jistě už dříve setkal s geneticky manipulovanými potravinami. Jak se na ně díváš?

Nelíbí se mi to. I když proti genetice jako vědě nic nemám, nevím proč se tyhle věci vůbec dělají. V jižním Ontariu nebo na kanadských a amerických prériích je přece všude ohromné množství půdy. Leží ladem a přitom by umožnila vyprodukovat takové množství potravin, že si to v Evropě ani nedokážeme představit. Ta pole, obrazně řečeno, začínají v Praze a končí v Paříži. Stačilo by tam tu půdu jen chránit, pečovat o větrolamy a sázet aleje. Mimochodem, vzpomínám si, že v polovině osmdesátých let jezdily po kanadských prériích ohromné traktory, které měly cisterny s plynem a až třicetimetrová ramena s tryskami, z nichž šlehaly plameny a spalovaly slámu na polích. Člověk bez zemědělské školy přitom ví, že sláma se má zaorat, plodinu se střídají, pole se občas nechá odpočinout. Genetika v zemědělství není vůbec potřebná a já prostě nechápu, proč je třeba manipulovat s tak krásnými věcmi, jakými jsou přirozeně rostlé zemědělské plodiny.

Myslíš si, že hudba nebo poezie může hrát v ekologickém hnutí roli srovnatelnou s demonstracemi a kampaněmi?

Každý bojuje svými prostředky. Když někdo udělá koncert v pralesi jako například kapela Midnight Oil při protestech na Clayoquote, má to ohromný význam. Ekologové je dodnes poslouchají. Nedávno mne mile překvapil i můj kolega z kapely Mejla Hlavsa. Zeptal se mne, jestli by mi nevydalo hrát zadarmo ve prospěch zachráně jakési lokalitu u Studeně na Moravě. Tam se teď jedná o výstavbu velkolomu. Ohromně mne tím potěšil.

Pokud vím, máš dceru. Ta je teď v Kanadě?

Ano, před časem tam začala znovu studovat, i když už to není ekologie jako dřív. Teď studuje sociologii a politologii. Ekologii ovšem nedávno věnovala svou seminární práci, která byla zaměřena na změny v taktice Greenpeace při jejich kampaních. Ona se totiž původně do ekologů zamilovala, později ale zjistila, že jsou to lidé, kteří také nosí jakousi "uniformu". Myslím, že to vnímala podobně jako já kdysi u pražských mániček. Teď se ovšem pomalu k ekologům zase vrací.

Co v ní vlastně zanechaly demonstrace proti těžařům?

Tehdy byla ještě malá a vnímala to především citově. Teprve později se o podobné věci začala zajímat hlouběji. Na gymnáziu dokonce zorganizovala jakýsi zájezd, se kterým jsem jel jako šofér. Odvezl jsem několik třináctiletých dětí do pralesa (smích). To už je dávno, teď hledá především sama sebe.

Jak se ti žije v Čechách a co máš v plánu na nejbližší období?

Přijel jsem sem hlavně hrát muziku, v poslední době jsem tu vytvořil i pár zahrad. Zahrady pro boháče, to ale není to pravé ořechové. Spíš by mě zajímaly rekultivace či zalesňování, zkrátka věci, které jsem v Čechách naposledy dělal za komunistů. Je to zvláštní. Za deset polistopadových let se třeba v Praze nezalesnilo vůbec nic. Já alespoň o žádných plochách, kde by se dělala větší výsadba, nevím. Parčíky před soukromými podniky jsou sice dobré, ale k ozeleňování mají daleko. Když jsem v šedesátých letech pracoval u podniku Sady, lesy, zahradnictví, zalesňovala se například Hostivařská přehrada, dělali jsme velké výsadby na Bílé Hoře. Ty věci mají význam dodnes a budou ho mít i pro další generace. Můj přítel Zdeněk Zaccal, ekologicky zapálený překladatel, mi nedávno přivezl fotografie z Číny. Tam se teď zalesňují tisíce hektarů podél Velké zdi. Je to něco neuvěřitelného. Výsadby jsou nekomerční, vůbec se nepočítá s pozdější těžbou. Vybírají se pokud možno původní stromy anebo alespoň ty, o nichž se předpokládá, že tam dříve rostly. Já sám jsem na těch fotografiích poznal řadu původních čínských jehličníků.

Jací jsou vlastně lidé z Plastic People, kapely, z níž se už stala legenda?

Ta parta vznikala léta, hrávala s přestávkami a doposud existuje. Kromě hraní se dnes vlastně skoro nestýkáme. Každý z nás je jiný, žijeme si svým vlastním životem...

děkujeme za rozhovor

Vratislav Brabenec. Narozen 1943 v Praze. Studoval zahradnickou školu na Mělnice, obor vinařství. Básník, saxofonista, autor textů na gramofonovém albu The Plastic People of the Universe/Co znamená vésti koně (1981). Po pronásledování komunistickou policií odešel v roce 1982 do Rakouska a odtud do Kanady. Vrátil se počátkem devadesátého roku. Žije střídavě v České republice i v zámorí. Doma po listopadu vyšly jeho poetické sbírky Sebedudy, Vůl Hvězda Ranní a „automatický“ text Karlín-Přístav. V týdeníku Respekt a v Lidových novinách publikoval články o kanadském pralesi Clayoquote.

Temelínské

Motto:

"Nemám žádný důvod věřit ČEZu. Byl jsem již devětkrát obelhán. Nevím, proč bych měl v desátém případě věřit."

Václav Havel, 12. května 2000

V Á C L A V V A Š K Ů

Je úterý 10. října krátce po deváté hodině večer. Na velině jaderné elektrárny Temelín je veselá nálada. Premiér Miloš Zeman se právě chystá slavnostně zahájit provoz 1. bloku. Po téměř 20 letech plánování a výstavby se má v reaktoru poprvé rozběhnout řetězová reakce. Zeman vědecky libá předsedkyni Státního úřadu pro jadernou bezpečnost Danu Drábovou. Ministr Grégr, přezdívaný "atomový dědek", si dojatě cpe do kapsy zbytky přestřižené pásky. Zdá se, že slavnostní náladu kazí jen policejní vyšetřování vážné montážní závady na primárním okruhu. Jestliže se totiž veškerá podezření potvrdí, mohlo by to znamenat smrtelné ohrožení pro personál elektrárny i celé okolí...

Neuvěřitelné se stalo skutkem

Když v roce 1993 Klausova vláda rozhodovala zda dostavět či nedostavět Temelín, byla hlavním argumentem potřeba elektřiny pro naše hospodářství. Nebude-li Temelín, bude prý docházet k rozsáhlým výpadkům proudu po řadu měsíců v roce, argumentoval tehdy ministr průmyslu Vladimír Dlouhý. Není divu, že taková slova zabrala. Kdo by chtěl večer nedobrovolně sedět potmě? Pár ekologických nadšenců z Hnutí Duha, kteří tvrdili, že elektřinu bude dost i bez Temelína, bylo tehdy ukřičeno.

PROČ JE SPUŠTĚNÍ TEMELÍNA ŠPATNÉ

- ▷ Na vývoz elektřiny z Temelína budeme doplácet.
- ▷ Temelín ohrožuje náš vstup do Evropské unie.
- ▷ Temelín znemožňuje účinnou podporu obnovitelných zdrojů.
- ▷ Temelín zhoršuje naše vztahy se sousedními zeměmi.
- ▷ Temelín oddaluje uvolnění cen elektřiny.
- ▷ Není vyřešeno ukládání vyhořelého paliva.

Div ne jako podvratná však byla odmítnuta i studie Světové banky, která tvrdila prakticky totéž co Hnutí Duha a Greenpeace: Dostavět Temelín je ekonomický nesmysl. Elektřinu bude mít Česká republika přebytek i bez Temelína. Světová banka ovšem připustila, že dostavba Temelína by měla smysl, pokud by všechna jeho elektřina mohla být za nízké ceny vyvážena do zahraničí. Už tehdy ale banka upozorňovala, že pokud se vláda rozhodne dostavět Temelín, bude pravděpodobně čelit problémům s propouštěním desetitisíců horníků.

Václav Klaus ale nepřipustil žádnou debatu. Dodnes existuje podezření, že důvodem byla mnohamiliardová zakázka pro americkou firmu Westinghouse. Když se totiž Klaus s Dlouhým v září 1992 vrátili z cesty do USA, tvářili se, že o Temelínu už je dávno rozhodnuto. Dlouhý tehdy prohlásil: "Po třech kolech jednání s firmou Westinghouse se domnívám, že česká vláda nemá námitky k dostavbě jaderné elektrárny Temelín." (Deník ČS televize 20/9/92).

Když později přišlo Hnutí Duha s odhadem, že Temelín nebude stát 68 miliard korun (jak tvrdila Klausova vláda), ale nejméně 100 miliard, vyvolalo to bouři nevole. A když Duha začala tvrdit, že Temelín bude hotov nejdříve v roce 2000 (a ne v roce 1995, jak sliboval Klaus), byla tato organizace společně s Greenpeace a Dětní Země zařazena pro jistotu na seznam tzv. "extremistických organizací".

Máme rok 2000 a zdá se, že ty nejchmurnější předpovědi ekologů se vyplnily do puntíku. Drahý a nebezpečný Temelín spouštíme, přestože jeho elektřinu vůbec nepotřebujeme. Teoreticky bychom sice mohli elektřinu z Temelína vyvážet do zahraničí, pak by ale spotřebitelé museli tento vývoz doplatit ze své vlastní kapsy. Hranice nám blokují rakouští občané a dávají tak najevo, že s Temelínem nás do Evropské unie nepustí. Neuvěřitelné se tak stalo skutkem...

Obelhaná vláda

Jak ale mohlo dojít k tomu, že politici rozhodovali o Temelínu špatně? Jak je

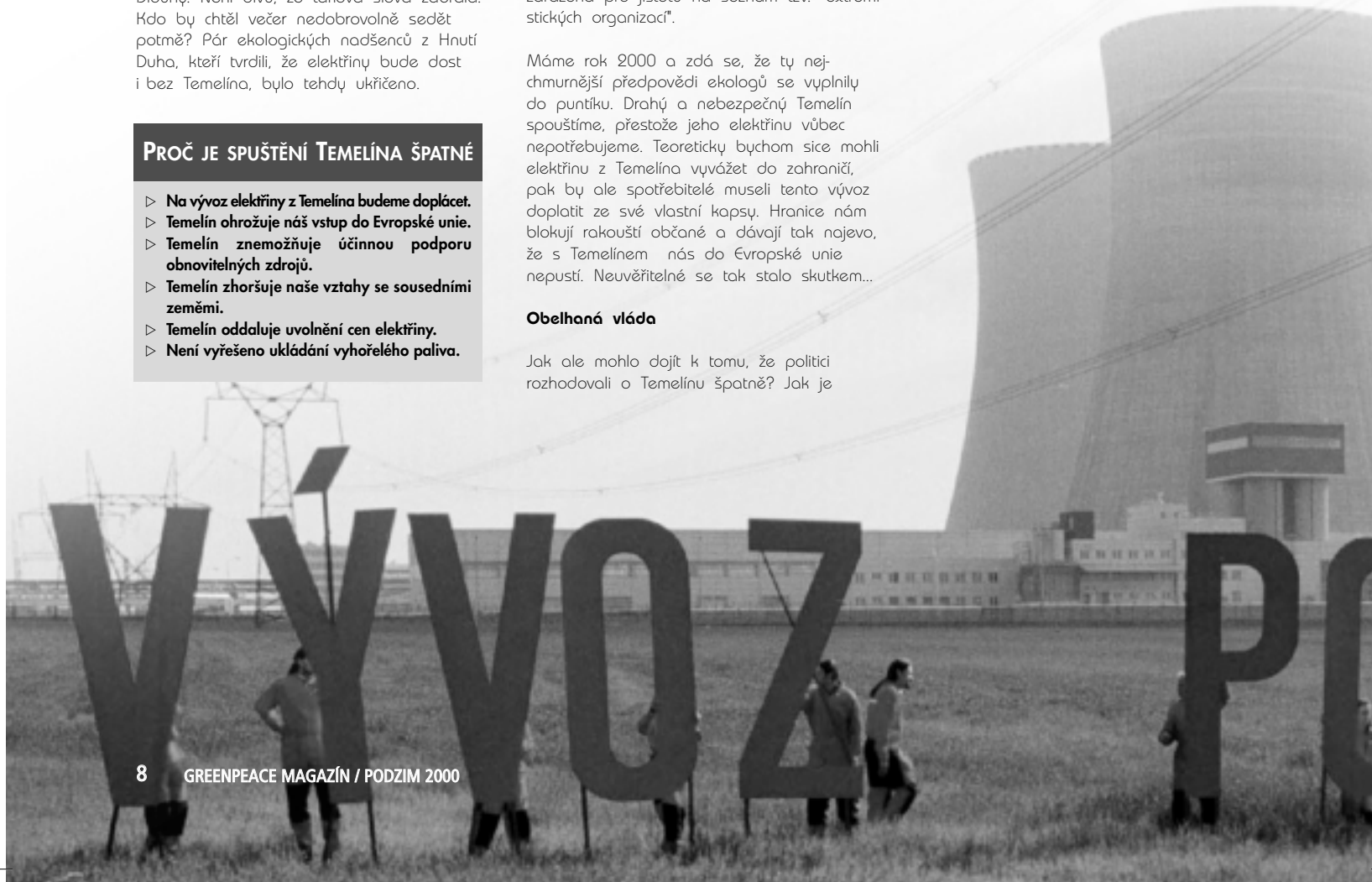
BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA, NA NĚŽ UPOZORŇovalo GREENPEACE

- ▷ **Neprovedené kompletní zkoušky sprchovacího systému.**
- ▷ **Špatný sklon a zanesené trubičky impulsního potrubí.**
- ▷ **Podezření na ilegálně provedenou opravu primárního okruhu.**

možné, že údaje amatérských ekologů byly přesnější, než materiály ČEZu, na jejichž základě rozhodovala vláda? Z toho by byl přece v kterékoliv jiné zemi politický skandál.

Někdejší premiér Petr Pithart dnes otevřeně přiznává, že ČEZ vládu prostě obelhal. Ministr hospodářství Karel Dyba jednoduše předložil nepravdivé údaje. Že byli obelháni, připouštějí dnes i někteří zastánci Temelína. "Mrzí mě, že jsem se nechal od ČEZu tak dlouho ohlupovat," řekl v květnu 1998 na semináři v Liberálním institutu bývalý ministr Klausovy vlády Vladimír Dlouhý.

Stejný názor má i prezident Václav Havel. "Nemám žádný důvod věřit ČEZu. Byl jsem již devětkrát obelhán. Nevím, proč bych měl v desátém případě věřit," prohlásil Havel 12. května 1999, těsně před tím, než Zemanova vláda zasedla k hlasování o dostavbě Temelína.

paradoxy

Zemanovův kabinet byl zjevně první vládou, která měla pro své rozhodování o Temelínu k dispozici nezfalšované údaje. A tyto údaje hovořily jasnou řečí: Elektřinu z Temelína nebudeme potřebovat nejméně do roku 2015. Temelín jako celek je ekonomický nesmysl. Utopené náklady (to jest náklady, které už byly v Temelíně proinvestovány) se nikdy nevrátí. Materiál mezinárodní komise expertů vypracovaný na objednávku vlády dále připouštěl, že odepsání 70. miliardové investice do Temelína by ekonomicky přineslo menší riziko, než jeho dostavba a provozování. Přesto se Zemanova vláda rozhodla Temelín dostavit.

Nepotřebný Temelín

Jaká je tedy situace dnes? Temelín spouštíme ve chvíli, kdy je na trhu obrovský přebytek elektřiny. Již dnes Česká republika vyváží celou čtvrtinu své produkce elektřiny do zahraničí, především do sousedního Německa. Na začátku roku navíc vyšlo najevo, že tuto elektřinu vyvážíme pod cenou - to jest za méně, než jaká je její průměrná výrobní cena. Němečtí obchodníci tak dostávají naši elektřinu zhruba za polovinu toho, co musí zaplatit české rozvodné závody. Odborníci hovoří o tom, že tento dumpin- gový vývoz nám Evropská unie nebude dlouho trpět.

Co ale v této situaci dělat s elektřinou

z Temelína? Řešením by bylo uzavřít některé uhelné elektrárny v severních Čechách. To vypadá zdánlivě nejen logicky, ale také ekologicky (pomohlo by to například snížit vypouštění skleníkových plynů). ČEZ ale tvrdí, že žádné odstavování elektráren se konat

porovat obnovitelné zdroje energie, jako je voda, vítr, slunce a biomasa. Právě na těchto zdrojích však má být založena energetika 21. století. Evropská unie si dala závazek do roku 2010 zvýšit podíl elektřiny produkované z obnovitelných zdrojů na 12 procent.

nebude (Lidové noviny, 6. září 2000). Je ovšem pravda, že kdyby ČEZ nyní přiznal, že hodlá odstavit severočeské elektrárny, musel by vysvětlit, proč nedávno investoval do jejich odsíření 45 miliard korun.

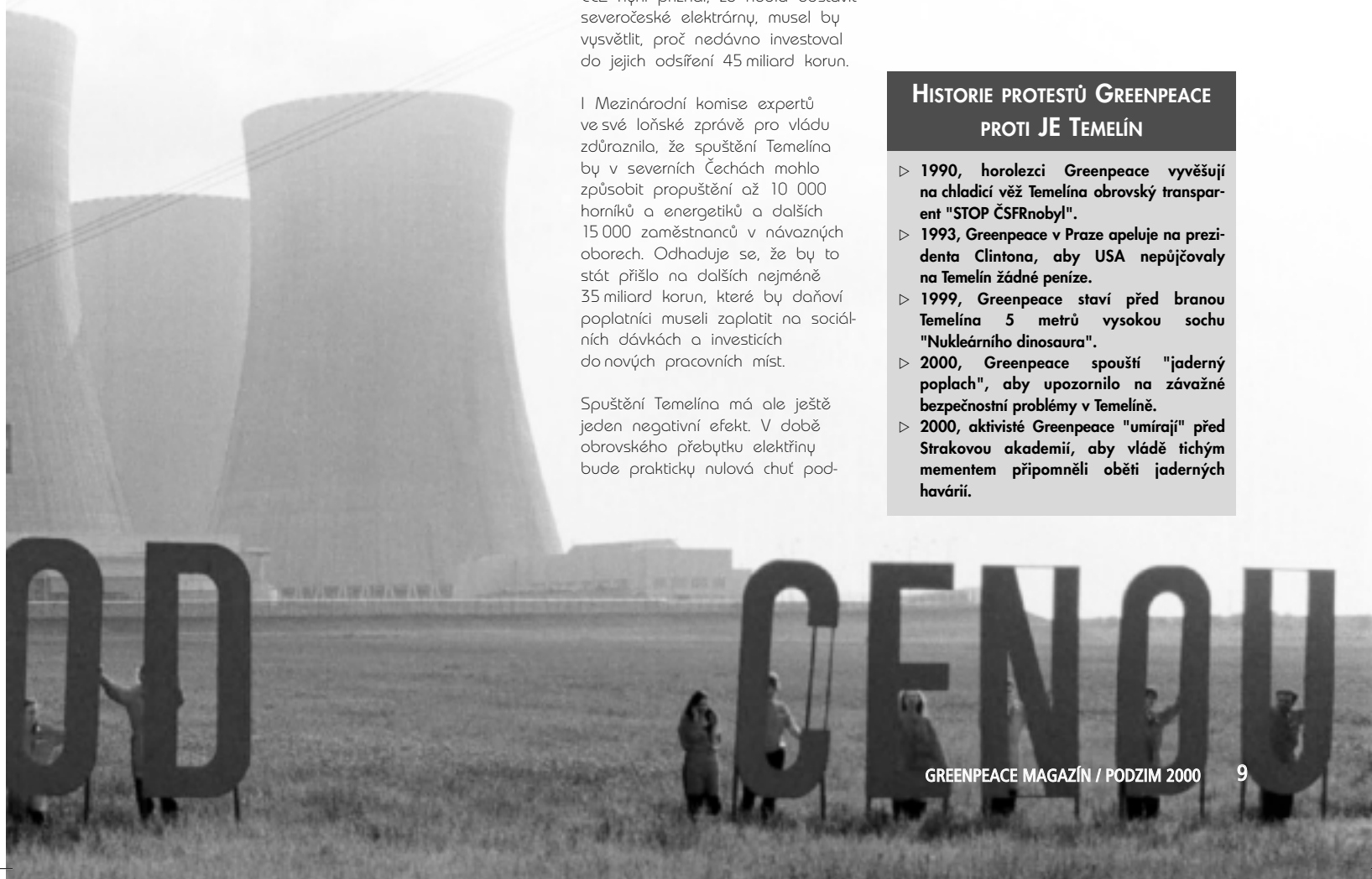
I Mezinárodní komise expertů ve své loňské zprávě pro vládu zdůraznila, že spuštění Temelína by v severních Čechách mohlo způsobit propuštění až 10 000 horníků a energetiků a dalších 15 000 zaměstnanců v návazných oborech. Odhaduje se, že by to stálo přibližně na dalších nejméně 35 miliard korun, které by daňoví poplatníci museli zaplatit na sociálních dávkách a investicích do nových pracovních míst.

Spuštění Temelína má ale ještě jeden negativní efekt. V době obrovského přebytku elektřiny bude prakticky nulová chuť pod-

Země jako Dánsko chtějí tento podíl v brzké době zvýšit dokonce na 50 procent.

HISTORIE PROTESTŮ GREENPEACE PROTI JE TEMELÍN

- ▷ 1990, horolezci Greenpeace vyvěšují na chladicí věž Temelína obrovský transparent "STOP ČSFRnobyli".
- ▷ 1993, Greenpeace v Praze apeluje na prezidenta Clintona, aby USA nepůjčovaly na Temelín žádné peníze.
- ▷ 1999, Greenpeace staví před branou Temelína 5 metrů vysokou sochu "Nukleárního dinosaura".
- ▷ 2000, Greenpeace spouští "jaderný poplach", aby upozornilo na závažné bezpečnostní problémy v Temelíně.
- ▷ 2000, aktivisté Greenpeace "umírají" před Strakovou akademií, aby vládě tichým mementem připomněli oběti jaderných havárií.

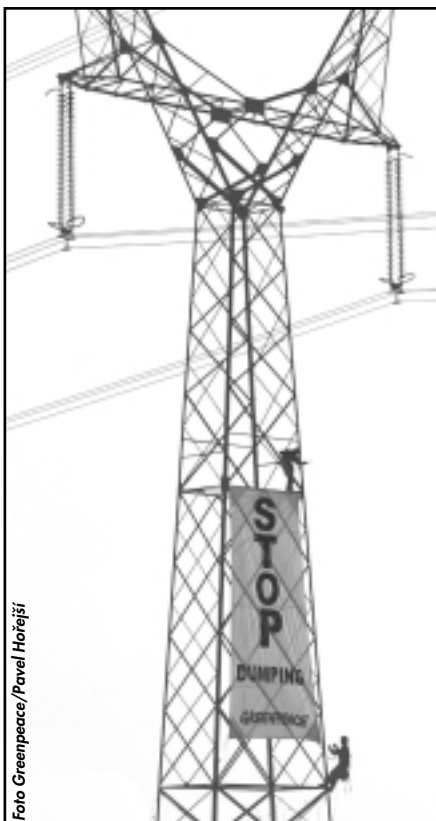

Foto Greenpeace/Pavel Hořejší

Celou čtvrtinu produkce elektřiny dnes vyvážíme do zahraničí, především do sousedního Německa. Na začátku roku vyšlo najevo, že ČEZ vyváží elektřinu za méně, než jaká je její výrobní cena. Němečtí obchodníci tak od nás dostávají elektřinu zhruba za polovinu toho, co musí zaplatit české rozvodné závody. Tomu se ve světě říká dumping

Světlo v Německu, jaderný odpad u nás?

Zdánlivě nejracionalnějším argumentem pro spuštění Temelína, je dnes fakt, že tato stavba už pohltila téměř 100 miliard korun. Když už to stálo tolik peněz..., povzdychne si průměrně informovaný občan. Ale ve světě už byly zastaveny i dražší stavby. Němci například těsně před dokončením zastavili výstavbu své východoněmecké elektrárny Stendal (stejněho typu jako Temelín). Spočítali si totiž, že odepsat rozestavenou elektrárnu je pořád ještě levnější, než vyřešit všechny její bezpečnostní problémy. Také my bychom mohli ještě i dnes mnoho peněz ušetřit. Vždyť uložení paliva a likvidace radioaktivně zamořené elektrárny bude jen podle (zjevně podhodnocených) odhadů ČEZ stát přibližně dalších 100 miliard korun.

Co by to znamenalo, kdybychom všechnu elektřinu z Temelína opravdu vyváželi do Německa? Především to, že jsme Temelín stavěli jen proto, abychom ze své vlastní kapsy mohli připlácet na elektřinu německým firmám a spotřebitelům. Mluvčí jaderné elektrárny Temelín Milan Nebesář v rozhovoru pro Rádio Faktor přiznal, že průměrná cena elektřiny z Temelína bude devadesát haléřů až korunu deset za jednu kilowatthodinu. V současné době však ČEZ vyváží elektřinu do Německa za méně než 60 haléřů za kilowatthodinu (taková je mimochodem i průměrná cena elektřiny na evropském trhu).

Kdo doplatí ten rozdíl, ptají se dnes znepokojení občané. Odpověď je nasnadě.

Je téměř jisté, že to budou čeští spotřebitelé elektřiny. To znamená, že čeští spotřebitelé tak budou ze své vlastní kapsy podporovat konkurenceschopnost německých firem. Celá věc má ale ještě jeden háček. Jestliže bude Temelín vyrábět pro Německo elektrický proud, zůstane tu našim potomkům jednou jaderný odpad, s nímž si nejspíše nebudou vědět rady. "Pokud má být nebezpečný Temelín spuštěn opravdu jen proto, abychom mohli jeho elektřinu pod cenou vyvážet do zahraničí, je to prohra pro všechny občany České republiky," míní ředitel české pobočky Greenpeace Jiří Tutter.

Ohrožená bezpečnost

Greenpeace v posledních měsících upozornilo na celou řadu závad a nedodělků na 1. bloku Temelína. Patří k nim například neprovedené kompletní zkoušky sprchovacího systému či zanesené trubky tzv. impulsního potrubí a jejich špatný sklon. I díky Greenpeace byly některé závady na poslední chvíli opraveny. Snad nejvážnější kauzou je ale podivná oprava potrubí primárního okruhu, k níž došlo již v roce 1994. Co se tehdy vlastně stalo?

Greenpeace se podařilo získat informace, že během kompletace primárního okruhu 1. bloku došlo k chybné montáži potrubí na reaktorovou nádobu. Poté, co byla část potrubí o průměru 850 milimetrů přivařena k reaktorové nádobě, zjistilo se, že tento komplet (v technické hantýrce nazývaný svařenec) je otočen o 180 stupňů, tedy "vzhůru nohama".

Toto nedopatření prý tehdy vyvolalo zděšení. Podle informací očitého svědka bylo rozhodnuto opravit závadu nelegálním způsobem. Svářečské normy totiž vyžadují, aby po rozřezání původního svaru byla odstraněna také vedlejší tzv. přechodová zóna a další tepelně ovlivněný materiál. Tím by ovšem došlo ke zkrácení potrubí. Kromě toho to nedovolovala geometrie tlakové nádoby reaktoru. Oprava se proto údajně prováděla v noci a tajně. Potrubí bylo v místě svarů odřezáno a po pootočení přivařeno znova na stejném místě.

Pokud byl ale materiál v místě svarů dvakrát vystaven vysokým svařecím teplotám, mohlo by postupně dojít ke zvýšení jeho křehkosti a vzniku trhlin. Zahraniční experti na jadernou problematiku Greenpeace potvrdili, že závada tohoto druhu by mohla časem způsobit i úplnému utržení primárního potrubí od reaktorové nádoby. To by znamenalo vážnou jadernou havárii.

Greenpeace se proto obrátilo na nejvyšší inspekční orgán jaderného dozoru - Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Vedení SÚJB sice připustilo, že při montáži došlo k chybě, ale údajně jiným způsobem: Chyba prý vznikla pootočením jedné části potrubí již při jeho výrobě. Na tuto chybu se údajně přišlo ještě před přivařením potrubí k tlakové nádobě reaktoru, takže oprava mohla být provedena povoleným způsobem.

Greenpeace má ale svědectví očitých svědků, kteří tvrdí opak - totiž že k opravě skutečně došlo nepovoleným způsobem. Proto se organizace rozhodla podat trestní

oznámení na neznámého pachatele. Není totiž vyloučeno, že dokumentace o opravě, kterou má ČEZ a SÚJB k dispozici, byla záměrně zfalšována.

Foto Greenpeace/Pavel Hořejší

Aktivisté Greenpeace na protest proti aktivaci Temelína "umřeli" před Strakovou akademií, aby vláde připomněli všechny oběti jaderných havárií.

ČEZ namísto aby celou záležitost vyšetřil a vyvrátil tak pochybnosti, reagoval na věc podáním žaloby na organizaci Greenpeace a na jejího ředitele Jiřího Tuttera. ČEZ nyní požaduje po Greenpeace odškodné ve výši 5 milionů korun.

Greenpeace ale není jediná organizace, která má pochybnosti o bezpečnosti Temelína. Také analýza německé Společnosti pro bezpečnost jaderných reaktorů prokázala, že temelínská elektrárna by se svými problémy v Německu vůbec nedostala povolení k provozu. "Toto konstatování nás utvrdilo v tom, že naše odmítání jaderné elektrárny Temelín je oprávněné," prohlásil německý ministr životního prostředí Jürgen Trittin. Podle Trittina je jedním z nejzávažnějších problémů temelínské elektrárny vedení párů. "V Greifswaldu jsme zastavili reaktorové bloky téhož typu z dob NDR, protože jsme zastávali názor, že jejich provozování je neodpovědné."

Greenpeace chce proto i nadále usilovat o to, aby byl nebezpečný Temelín zastaven. Organizace bude rovněž trvat na úplném vyšetření všech závad a bezpečnostních rizik.

CO MŮŽETE UDĚLAT VY?

- ▷ **Napište dopis předsedovi vlády Miloši Zemanovi nebo ministru průmyslu a obchodu Miroslavu Grégrovi a chťete vědět, zda se elektřina z Temelína bude vyvážet do zahraničí a za kolik. Napište jim, že s dumpingovým vývozem nesouhlasíte.**
- ▷ **Připojte se ke Sdružení spotřebitelů elektřiny a požadujte po ČEZ vrácení vašich peněz, z nichž byl dotován dumpingový vývoz elektřiny. Více informací můžete získat na internetové adrese: <http://elektrina.ecn.cz>**

Sydney ovládal zelený duch

"Mezinárodní olympijský výbor si předsevzal zajistit, aby se ochrana životního prostředí - vedle sportu a kultury - stala třetí dimenzí olympismu."

Juan Antonio Samaranch, prezident Mezinárodního olympijského výboru

V L A Ď K A T E J N S K Á

Kromě sportovních rekordů zaznamenaly letošní Olympijské hry v Sydney také jeden rekord ryze historický: byly to totiž první "zelené" hry v dějinách. S ochranou přírody a ekologicky čistými technologiemi se tu sportovci i diváci mohli setkat na každém kroku. Od ekologické dopravy, přes solární fotovoltaické panely na střechách až třeba po sofistikovaný systém recyklování dešťové vody či vyloučení PVC a některých dalších environmentálních jedů.

Olympijské Sydney se na sedmáct dní stalo vůbec největší "solární vesnicí" na světě. Sluníčko tu sportovcům ohřívalo vodu i vyrábělo elektrický proud. Více než 650 různých budov mělo Slunce jako svůj hlavní zdroj energie. Solární panely zásobovaly čistou elektřinou například i hlavní olympijský stadion, Super Dóm, Olympic Ferry Terminal nebo veslařské Regatta centrum.

Po negativních zkušenostech z olympijských her v Atlantě, kde obrovské množství aut dusilo diváky i sportovce, byl v Sydney počet osobních automobilů zredukován na nezbytné minimum. Nebyla zde prakticky žádná parkovací místa pro diváky. Veškerou

dopravu zato obstarávala doprava veřejná, zejména vlaky a loď. Nová moderní trať ze Sydney, kterou nechala vláda postavit za téměř 100 miliónů dolarů, byla schopna dopravit ke sportovištím až 50 000 diváků každou hodinu. Všechny areály navíc propojovala hustá síť cyklistických stezek.

Nápad ozelenit olympijské hry měla organizace Greenpeace již na začátku 90. let. Tehdy se stala jedním z pěti vítězů anonymní soutěže na návrh olympijské vesničky pro atlety. Později Greenpeace navrhl pro olympijské hry také závazné "ekologické směrnice" (Environmental Guidelines). Právě díky nim australské Sydney nakonec vyhrálo soutěž v ostré konkurenci ostatních měst, jež usilovaly o pořádání letních olympijských her.

Ne všechny ekologické směrnice byly však v Sydney splněny. Greenpeace proto zveřejnilo seznam tzv. špinavých sponzorů, kteří se zavázali chovat ekologicky, ale své sliby nakonec nedodrželi. Mezi dva nejhorší patří Coca-Cola a McDonald's. Tyto nadnárodní společnosti slíbily ustoupit od používání hydrofluorovaných uhlovodíků (HFC) známých jako měkké freony. HFC, které se používají v chladičích zařízeních, sice nepoškozují ozonovou díru, zato jsou extrémně silnými skleníkovými plyny a způsobují globální oteplování.

Coca-Cola nakonec kompani Greenpeace ustoupila a veřejně slíbila, že nejpozději do příštích olympijských her v Aténách od používání nebezpečných HFC ustoupí. McDonald's tak zůstal jediný "špinavý" sponzor prvních zelených olympijských her v australském Sydney.

Vlajková loď Greenpeace Rainbow Warrior připlouvá na letní olympijské hry do Sydney. Greenpeace se podílelo na návrhu olympijské vesničky a zasloužilo se o "ozelenění" olympijských her.

Rebecca Gilmore se až 80krát za den potápí v olympijském plaveckém bazénu, jehož voda je namísto chlorem upravena neškodným ozonováním. I tato zdánlivá maličkost přispívá ke statutu prvních zelených her v olympijské historii.

COCA-COLA

Coca-Cola měla celých 6 let, aby v olympijské vesničce nainstalovala ekologická chladič zařízení a naplnila tak ekologické směrnice dohodnuté pro tyto olympijské hry. V době konání her měla firma na sportovištích celkem 18 000 nápojových automatů, z nichž pouze 100 mělo ekologicky čistou technologii green-freeze. Tato gigantická nadnárodní společnost však nakonec ustoupila tlaku Greenpeace a slíbila, že nejpozději do příštích olympijských her v Aténách definitivně ustoupí od používání škodlivých HFC. Coca-Cola prodá 700 000 nápojů každou minutu. Odborníci se proto shodují, že její závazek je významným signálem pro výrobce chladičích zařízení na celém světě.

MCDONALD'S

McDonald's vlastní více než 25 tisíc restaurací typu fast food ve 118 zemích světa. Málokdo však ví, že tato nadnárodní společnost ve svých provozovnách používá ke chlazení škodlivé plyny HFC.

Na OH v Sydney měl McDonald's celkem 7 restaurací, které se snažily překonat rekord v prodeji smažených karbenátků. Největší McDonald's v Olympijském parku měl sice místa pro 25 osob a prodával až 25 000 hamburgerů denně. McDonald's považuje své olympijské restaurace za jeden ze svých největších projektů v dějinách. Bohužel všechny tyto restaurace používaly škodlivé HFC, které mají na svědomí globální oteplování a klimatické změny.

McDonald's otvírá každý rok 1500 nových restaurací, což je průměrně 30 do týdne. Avšak pouze 2 restaurace z celkového počtu 25 tisíc používají ekologicky čistou technologii green-freeze. (oba jsou v Millenium Dome v Londýně). Před zákazníky však McDonald's neustále zdůrazňuje, že cítí zvláštní zodpovědnost před budoucími generacemi za ochranu naší planety.

Pravda o geneticky manipulovaných organismech o potraviny

Debata o geneticky manipulovaných potravinách zuří nejen v Evropě a USA, ale dorazila už i do České republiky. Představitelé biotechnologického průmyslu tvrdí, že geneticky manipulované organismy (GMO) zachrání naše životní prostředí a pomohou vyřešit problémy hladu na celém světě. Greenpeace je naopak toho názoru, že GMO naši planetu spíše ohroží. Organizace bojující s hladem jako Action Aid, Christian Aid nebo Institute for Food and Development Policy dokonce soudí, že geneticky manipulované potraviny problémem světového hladu pravděpodobně ještě zhorší. Komu věřit? Nadnárodním biotechnologickým firmám, nebo nevládním organizacím? Pro lepší orientaci zde uvádíme na pravou míru několik nejoblíbenějších mýtů o genetickém inženýrství a geneticky manipulovaných potravinách. Zvláštní zřetel je položen zejména na situaci v USA, které jsou kolébkou této technologie.

Mýtus: Genetické inženýrství je pouze rozšířením tradičního šlechtitelství.

Skutečnost:

Genetické inženýrství je nová technologie, která byla vyvinuta mj. k tomu, aby překračovala bariéry mezi jednotlivými druhy. Tradiční šlechtitelství nikdy nebylo schopno zkřížit například geny ryby s jahodou. Geneticky manipulované "jahodoryby" však dnes již rostou na polích. Takovéto typy nových organismů mohou být vytvořeny a uvolňovány do životního prostředí právě jen pomocí genetického inženýrství.

Vědci amerického Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv (FDA) prohlašují, že genetické inženýrství je jiné než tradiční šlechtitelství a tudíž zde rizika existují. Přesto samotná FDA i nadále tvrdí, že geneticky manipulované organismy nejsou odlišné od normálních a tudíž nepotřebují žádná zvláštní regulační omezení ani předpisu.

Mýtus: Genetické inženýrství může vytvořit lepší potraviny, které budou mít vylepšené nutriční hodnoty, delší trvanlivost a lepší chuť.

Skutečnost: Důvod, pro který bylo letos v USA oseto více než 28 milionů hektarů geneticky modifikovanými (GM) plodinami, nemá nic společného s lepší výživou, chutí, ani žádnou jinou výhodou pro spotřebitele. Skutečný prospěch mají z GM plodin pouze firmy, které je vyrábějí. Téměř veškerá geneticky manipulovaná kukuřice, sója, brambory a bavlna pěstované v USA byly geneticky pozměněny

tak, aby se staly odolné vůči většímu množství pesticidů nebo aby produkovaly svůj vlastní jed.

Mýtus: Geneticky modifikované plodiny umožní snížit používání chemikálií a jsou tudíž nezbytné pro ekologicky udržitelné zemědělství.

Realita: GM plodiny jsou dnes ponejvíce manipulovány tak, aby snesly vysoké dávky herbicidů nebo aby produkovaly svůj vlastní insekticid. Poslední studie ukázaly, že mnoho farmářů pěstujících GM plodiny dnes používá na svých polích více chemikálií než dříve. Jedna ze studií zahrnující 8000 univerzitních polních pokusů naznačuje, že farmáři pěstující geneticky manipulovanou sóju firmy Monsanto, spotřebují až 2,5 krát více herbicidů než ti, kteří užívají tzv. integrované postupy k omezení plevelů. Monsanto pomocí genetických manipulací vytvořilo tzv. "Roundup ready" sóju, kukuřici a bavlnu hlavně proto, aby farmáři dále nakupovali Roundup, což je chemický prostředek k hubení plevelů a zároveň největší kasovní trhák firmy Monsanto. Tento herbicid je nyní prodáván v jednom balíčku společně s geneticky pozměněnými semeny plodin Roundup ready.

GM plodiny, jenž produkují vlastní insekticid, se naopak mohou stát hrozbou pro trvale udržitelné zemědělství na celé planetě. Mnoho ekologicky hospodařících zemědělců totiž spoléhá na přírodní postřik pocházející z bakterií, jenž jim umožňují hubit určitý typ škůdců. Avšak rozšíření plodin, jež si vytvářejí vlastní insekticid, může vést k tomu, že škůdci se stanou vůči insekticidům rezistentní a přírodní postřik z bakterií už na ně nebude zabírat. Jestliže ale přírodní bakterie ztratí svůj účinek, farmáři se vrátí k toxickým chemikáliím, aby se superškůdci mohli bojovat. Ekologičtí farmáři však tuto možnost mít nebudou, protože pravidla ekologického zemědělství používání jakýchkoliv pesticidů a dalších jedovatých chemikálií zakazují.

Mýtus: Americká vláda ručí za to, že genetické inženýrství je bezpečné pro životní prostředí a lidské zdraví.

Realita: Co se týče Spojených států, ani americký Úřad pro kontrolu potravin a léčiv (FDA), ani tamní Ministerstvo zemědělství (USDA), ani Federální úřad pro životní prostředí (EPA) zatím nenechali provést žádný dlouhodobý výzkum o vlivech GMO a GM potravin na životní prostředí. Stejně tak nebyly v USA vytvořeny ani žádné speciální předpisy týkající se GM potravin. Biotechnologickým společnostem se dnes věří na čestné slovo. Na tyto společnosti nejsou kladeny prakticky žádné požadavky, aby prokázaly, že tato nová technologie je bezpečná.

Vědci a lékaři amerického Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv nicméně varovali, že GM potraviny by mohly přinést nové hrozby, jako například skryté alergie nebo vyšší úroveň toxinů vytvářených rostlinami. Díky rostoucí rezistenci na antibiotika hrozí též rozšíření těžko léčitelných chorob, jejichž původci se stanou vůči antibiotikům rezistentní.

Americké Ministerstvo zemědělství (USDA) již posoudilo více než 5000 žádostí o pokusné pěstování GM plodin a neodmítlo zatím ani jedinou. Úředníci USDA sice slíbili, že budou provedeny studie sledující dlouhodobé účinky pěstování GM plodin, dosud ale neexistuje žádný plán, který by požadoval zhodnocení dopadu těchto rostlin na životní prostředí ještě před jejich uvolněním na trh. Poté, co naše potraviny nebo životní prostředí budou kontaminovány, bude již pozdě provádět na toto téma nějaké studie.

Mýtus: Neexistuje žádný vědecký důkaz o tom, že by GMO poškozovaly lidi nebo životní prostředí.

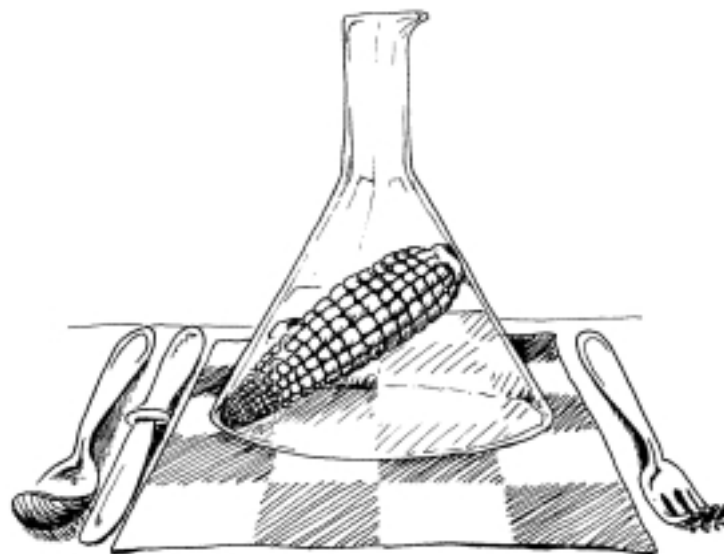
Realita: Neexistuje žádná dlouhodobá studie, jež by ukazovala, že GMO jsou bezpečné, přesto biotechnologický průmysl a vlády dopouštějí, že my sami se stáváme předmětem testů v tomto nebezpečném experimentu.

Laboratorní a polní pokusy již dnes dokazují, že GMO mohou například zabít užitečný hmyz, poškozovat půdu a přenášet geny manipulovaných organismů do životního prostředí (GM plodiny přenášením pylu kontaminují úrodu ve svém okolí). Existuje též nebezpečí, že GM plodiny vytvoří nevýhubitelné plevely.

Mýtus: GMO jsou nezbytné k tomu, abychom mohli nakrmit stále se zvětšující počet lidí na této planetě.

Realita: Genetické inženýrství může naopak vést ke zvětšování hladu a hladomorů. Biotechnologické společnosti nyní rozvíjejí techniku genetického inženýrství zvanou "terminátor". Tato technologie způsobuje, že semena GM plodin nevyklíčí. To znamená, že farmáři si tato semena nemohou ponechat k setbě na příští rok. Polovina všech zemědělců na celém světě však dnes závisí na semenech, které si z roku na rok ponechávají z minulé úrody. Tito farmáři produkují potraviny, které představují jediné živobytí pro více než 1,4 miliardy lidí na celé planetě.

CO MŮŽETE UDĚLAT VY:

Připojte se k naší kampani za přirozené potraviny

▷ Ukažte potravinářskému průmyslu, že spotřebitelé nechtějí být pokusnými králíky v nebezpečném experimentu s našimi potravinami. S Vaší pomocí budeme požadovat, aby se českým spotřebitelům dostalo stejné míry ochrany, jakou nyní poskytují výrobci potravin svým zákazníkům například v Evropské unii.

▷ Navštivte naše stránky věnované genetickým manipulacím na adrese: www.greenpeace.cz

Enjoy Climate Change

Adbusters
WWW.ADBUSTERS.ORG

Coca-Cola a globální oteplování

Greenpeace zahájilo v červnu celosvětovou kampaň, jejímž cílem je donutit Coca-Colu, aby ve svých nápojových automatech přestala používat plyny, které způsobují globální oteplování a klimatické změny.

Hydrofluorované uhlovodíky (HFC) známé jako měkké freony sice nepoškozují ozonovou dírku, zato jsou extrémně silnými skleníkovými plyny. Coca-Cola slíbila, že již během letních olympijských her v Sydney odstraní tyto škodlivé plyny ze svých automatů. Nakonec však svůj slib (stejně jako např. McDonald's) nedodržela.

V době konání letních OH v Sydney měla firma na sportovištích téměř 18 000 nápojových automatů obsahujících škodlivé HFC.

Coca-Cola prodá více než 700 000 nápojů každou minutu a vlastní celkem 14 milionů chladičích nápojových automatů na celém světě. Její příspěvek k celosvětovému podílu skleníkových plynů je významný.

Coca-Cola (na rozdíl od McDonald's) však již slíbila, že ustoupí od používání škodlivých HFC nejpozději do konání příštích OH v roce 2004, které se budou konat v Aténách. Greenpeace bude sledovat, jestli Coca-Cola své sliby dodrží.

Do kampaně se můžete zapojit i Vy tím, že si na zvláštní internetové stránce (www.cokespotlight.org) stáhnete balíček informací a nástrojů. Ten obsahuje mj. třeba plakáty, nálepky nebo bannerů na internet.

Tato virtuální kampaň (odehrává se takřka výlučně na internetu) byla vyvinuta ve spolupráci s kanadskou aktivistickou organizací Adbuster.

Vědecké studie ukazují, že lední medvědi - symbol, který Coca-Cola užívá k prodeji chlazených nápojů - jsou nyní ohroženi hladověním právě díky globálnímu oteplování.

Pomozte Greenpeace chránit planetu Zemi Přidejte se k nám!

Greenpeace, Českomalínská 27, 160 00 Praha 6,
tel.: 02/24 31 96 67, fax: 02/311 22 89, e-mail: greenpeace@ecn.cz, internet: www.greenpeace.cz